

Sivistysvaliokunnalle

Asia: asiantuntijalausunto

HE 41/2023 vp Hallituksen esitys eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2024

VNS 1/2023 vp Valtioneuvoston selonteko julkisen talouden suunnitelmasta vuosille 2024—2027

Kiitos mahdollisuudesta lausua.

Hallituskaudella keskeisiä tavoitteita ovat koulutustason ja koko väestön osaamistason nostaminen ja oppijoiden hyvinvoinnin parantaminen. Korkeakoulutettujen nuorten aikuisten määrä pyritään nostamaan mahdollisimman lähelle 50 prosenttia vuoteen 2030 ja edetään kohti tavoitetta nostaa Suomen korkeakoulutettujen nuorten aikuisten määrä OECD:n kärkimaiden tasolle.

Kuten tilastoista voimme havaita, on perheen sosioekonominen asema jatkuvasti merkittävä tekijä lapsen ja nuoren koulutuspolussa, eikä oppijan oma potentiaali ja osaaminen useinkaan onnistu kukistamaan tätä perhetaustan vaikutusta. Toteamme, että vaikuttavat teot perheiden välisten erojen kaventamiseksi ovat olennaisia tekoja myös koulutuksen tasa-arvon vahvistamisen suhteen. Näin esimerkiksi opintotukijärjestelmän heikentäminen ei tue tasa-arvoa, eikä koulutustason nostoa, vaan eriarvoistaa koulutuksen saavutettavuutta perhetaustan perusteella.

On hyvä, että hallituksen esityksessä on huomioitu yhdenvertaisuuden edistäminen ja syrjäytymisen ehkäisy, mielestämme oppilaiden ja opiskelijoiden hyvinvointi lähtee ensisijaisesti kotioloista ja niiden tukemisesta, vanhempien hyvinvoinnista ja sopeutumisesta yhteiskuntaan.

Ammatillisen ja lukiokoulutuksen rahoitusmalleja esitetään muutettavaksi siten, että ne voidaan järjestää ”kustannustehokkaasti” koulutuksen saavutettavuus turvaten. Toivottavasti rahoitus ei

ohjaa toisen asteen koulutuksen etänä järjestämisen mahdollistamiseen sellaisissa olosuhteissa, joissa lähiopetukseen osallistuminen olisi opiskelijoille mahdollista. Opettajan ja opiskelijan lähikontaktilla on arvo opiskelijan hyvinvoinnin ja oppimisen kannalta.

Erityisen tuen ja erityisopetuksen kokonaisuutta nivelvaiheen ja toisen asteen koulutuksessa selkiytetään ja kehitetään siten, että opiskelijat ohjautuvat tarpeidensa mukaiseen koulutukseen, opiskelijoiden oikeus erityiseen tukeen tai erityisopetukseen turvataan ja heidän yhdenvertaiset koulutusmahdollisuudet toteutuvat.

Vahvistetaan maahanmuuttajien kielikoulutusta ja -polkua toisen asteen koulutuksessa ja sen nivelvaiheissa.

Oman tason mukaiset opiskelumahdollisuudet ovat olennainen edellytys oppimiselle. On tärkeää ehkäistä syrjäytymistä mahdollistamalla sujuvat nivelvaiheet ja ”tukemalla kansalaisopistojen Opintovuosi-koulutuksen aloituspaikkoja”, kuten ohjelmassa myös todetaan, mutta mielestämme tukea tarvitaan riittävästi jo aiemmin, eikä vasta perusopetuksen päättymisen hetkillä tai nivelvaiheessa. Ylipäätään oikein kohdistettua tukea tarvitaan varhain, sillä eriytyminen vaikkapa opiskelijaksi lukioon alkaa usein jo perusopetuksen alaluokilla, eikä vasta 9-luokan aikana, jolloin päätös käytännössä tehdään.

Nykyinen valmistava opetus ei useinkaan riitä esimerkiksi moninaisista taustoista tulevien oppilaiden kohdalla siihen, että he voisivat siirtyä yleisopetuksen ryhmiin kaikissa oppiaineissa. Ja opiskelu omaa tasoa vastaamattomassa ryhmässä / luokka-asteella heikentää oppilaan itsetuntoa ja hyvinvointia.

Kehitetään varhaiskasvatus- ja koulutustoimijoiden digitaalisia palveluita ja oppimateriaaleja sekä niiden yhteentoimivuutta, parannetaan oppijoiden medialukutaitoa ja tieto- ja viestintäteknologista osaamista sekä vahvistetaan kansalaisten digitaalista sivistystä.

Näemme tärkeänä, että digitaalisten oppimateriaalien ja oppimismenetelmien rinnalle tarvitaan myös taitoja oppia erilaisissa ympäristöissä kuten vaikkapa luontoympäristössä tai museossa. Oppimismenetelmien tulisi vahvistaa myös oppijoiden dialogin taitoja, toisen kuuntelemisen taitoja, oppimateriaalien tulisi olla monipuolisia, jotta myös kädentaidot, luovuus ja erilaiset lahjakkuudet saisivat kouluissa onnistumisen elämyksiä. Oppimismenetelmien tulisi vahvistaa myös oppijan hyvinvointia ja mahdollisuutta kuulua yhteisönsä joukkoon.

Samalla kun digitalisaatiota kehitetään perusopetuksessa ja toisella asteella, toivomme, että myös korkeakouluissa ja yliopistoissa kiinnitetään tähän vahvemmin huomiota. Nythän on niin, että Suomessa voi suorittaa lukion tekemällä pelkästään sähköisiä tenttejä, mutta yliopistoissa on vielä laajasti käytössä tentit, joihin täytyy vastata käsin kirjoittamalla, joka täytyy sitten opiskelijan käytännössä ”opetella uudestaan”.

Taiteella ja kulttuurilla on itseisarvo. Luovilla aloilla sekä tapahtuma-alalla on merkittävä työllisyys- ja kasvupotentiaali. Luovien alojen työpaikkoja lisätään ja kulttuuripalvelujen saavutettavuutta parannetaan. Lasten ja nuorten hyvinvointi on turvattava, syrjäytymistä on vähennettävä ja osallisuutta vahvistettava. Liikunnallisen aktiivisuuden lisääminen tapahtuu kansallisen liikunnallisen elämäntavan ja toimintakyvyn ohjelman puitteissa. Näillä toimilla on keskeinen merkitys myös henkisen hyvinvoinnin ja kriisinkestävyyden edistämisessä

Taiteen, kulttuurin ja liikuntapalvelujen parempaa saavutettavuutta pidämme tärkeänä. Tällä hetkellä myös näissä asioissa lapsen ja nuoren perhetaustalla on liian suuri merkitys: oppiiko lapsi esimerkiksi vapaa-ajalla taiteita tai harrastaako vaikkapa jalkapalloa tai muuta liikuntaa. Esimerkiksi kulttuurikasvatussuunnitelmat vahvistavat kaikkien kunnan koululaisten mahdollisuutta osallistua kulttuuriperintö- ja taidetarjontaan. Monipuolinen ja perheen kannalta maksuton kerhotoiminta osaltaan kaventaa näitä eroja. Esitämme, että Harrastamisen Suomen mallia tulee jatkossa sujuvoittaa esimerkiksi niin, että erilaisilla ryhmillä ja harrastusten tarjoajilla on tasa-

arvoiset mahdollisuudet tarjota harrastustoimintaansa kouluihin. Harrastamismahdollisuuksia valittaessa on tärkeää, että lapsi ja nuori saa vaikuttaa tarjontaa ja että harrastukset tukevat hänen osallisuuttaan.

Suomi liikkeelle -hanke on kannatettava yritys. Liian vähän huomiota on annettu sille, missä määrin nuorten mielenterveysongelmat juontavat juurensa liikkumattomuuteen ja teknologian muuttamaan arkeen. Lisäksi nuorten liikkumattomuus on kansanterveydellinen aikapommi, joka realisoituu muutaman vuosikymmenen päästä.

Edistetään kestävän kehityksen tavoitteiden toimeenpanoa sekä demokratiakasvatusta osana koulujen ja oppilaitosten toimintakulttuuria

Uuden kulttuuriperintöstrategian esittämien toimien vakiinnuttamista pidämme hyvänä ja esitämme myös laajemman keskustelun avaamista kouluissa kulttuuriperinnöstä, kulttuuri-identiteetistä ja moninaisuudesta ja näiden teemojen nostamista myös kestävän kehityksen keskusteluun. Kulttuurisesti kestävän kasvatuksen näkökulmia ovat kulttuuriperintö ja historiatietoisuus, kulttuuri- ja luontoympäristöt, luovuus, kansainvälisyys, paikallisuus ja moninaisuus, ylisukupolvisuus ja tapakulttuuri. Näemme, että lapsen ja nuoren vahva kulttuurinen identiteetti ja ymmärrys alueellisesta, kansallisesta ja moninaisesta kulttuuriperinnöstä lisää yhteiskuntarauhaa ja ymmärrystä, vahvistaa demokratiataitoja ja tunnetta kuulumisesta yhteisöön, josta haluaa myös ottaa vastuusta ja pitää siitä huolta tulevaisuudessakin.

Valmistellaan lukiodiplomeille valtakunnallinen kriteeristö ja mahdollistetaan yhden pakollisen ylioppilaskokeen korvaaminen lukiodiplomilla.

Pidämme tätä hyvänä, sillä se mahdollistaa oman osaamisen todentamisen monipuolisemmin kuin tietynä päivänä suoritettu ylioppilaskoe.

Hallitus laatii kulttuuripoliittisen selonteon. Selonteon yhteydessä hallitus toteuttaa poikkihallinnollisen luovien alojen kasvustrategian. Lisäksi e-kirjojen lainauskorvaus toteutetaan ja taiteen perusopetusta koskeva lainsäädäntö uudistetaan. Liikuntapoliittisen selonteon toimeenpanoa jatketaan ja liikunnallisen elämäntavan edistämiseen varataan vuosittain 20 milj. euroa. Hallitus laatii laaja-alaisen toimenpideohjelman nuorten syrjäytymisen ehkäisemiseksi.

Pidämme myös näitä tärkeinä.

Ira Vihreälehto

toiminnanjohtaja, Suomen Kulttuuriperintökasvatuksen seura.

ira.vihrealehto@kulttuuriperintokasvatus.fi